

Sadberk Hanım Müzesi 40 yaşında

Türkiye'nin ilk özel müzesi Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi bu yıl kırk yaşına girdi. Yeni yaşını Motif sergisiyle kutluyor. Bunun yanı sıra İstiklal Caddesi'ndeki Meşher de müze koleksiyonunun tüm dönemlerinden bir seçkiyi Maziye Korumak başlığıyla sergiliyor.

Facebook'ta paylaş

WhatsApp

E-posta

A A

cumhuriyet.com.tr

08 Mart 2021 Pazartesi, 04:01

Abone Ol

Google News

Konuk yazar: Serfiraz Ergun

Sadberk Hanım Müzesi'nin ilk yıllarına dönelim. Yapı Kredi Yayınları'ndan yıllar önce çıkan Vehbi Koç Anlatıyor isimli kitapta şöyle der: "Evlenmeler de tabii bugünkü gibi değildi, eve hocalar gelir, evlenecek olan ne kız ne de oğlan ortada görülürdü. Biri bir hocaya, diğeri başka bir hocaya vekâlet verirdi. Hocalar karşılıklı oturur pazarlık ederdi." İşte bu usulle Vehbi Koç da Aktarzade Sadullah Bey'in kızı Sadberk Hanım'la (teyzesinin kızı) 3 altın "mihri müeccel" ile evlenmiş, yani boşanırsa 3 altın ödeyeceği vadiyle. Yıl 1926, yer Ankara.

Yine aynı kaynakta Vehbi Bey: "Eşim hayattayken çok çalışmaktan kendisine kâfi zaman ayıramadım, belki de isteklerinin bir kısmını yapamadım. Tek arzusu topladığı eski Osmanlı el işlemelerinin ve tuğralı gümüşlerin kendi adına yaptırılacak bir müzede teşhir edilmesiydi. Bu arzusunu ancak ölümünden sonra yerine getirebildim." "Kendisinin muvaffakiyetimde çok büyük tesirleri oldu" dediği eşi Sadberk Hanım 1973 Kasım'ında vefat eder. Sadberk Hanım'ın arzusunu vasiyet kabul eden Vehbi Koç, 1980'de Sarıyer Büyükdere'de Azaryan Yalısı olarak adlandırılan yol

yalısında onun kişisel koleksiyonunu sergilemek üzere Türkiye'nin ilk özel müzesini açar. Azaryan Yalısı 19. yüzyıldan kalma bir bina. 1950'de Koç ailesi yazlık olarak satın almış ve 1978'e kadar da kullanmış. 1980'de Sedat Hakkı Eldem'in restorasyonu ile müzeye dönüştürülmüş ve ziyarete açılmış.

Sadberk Hanım Müzesi kurulduğunda Sadberk Koç'un kişisel koleksiyonunda 3 binin üzerinde geleneksel kıyafet, işleme, tuğralı gümüş, porselen vardı. Ancak o dönemden günümüze kadar satın alma ve hibelerle koleksiyon 20 bin adedi buldu.

Sadberk Hanım Müzesi'ne en büyük katkı şüphesiz, Bursalı işadama Hüseyin Kocabaş'ın 1981'de vefatı sonrası vârislerinden Kültür Bakanlığı'nın onayı ile satın alınan, MÖ 6 bin yıldan Bizans dönemi sonuna kadar Anadolu'da yaşayan uygarlıkların pişmiş toprak, maden, figürinler, cam eserler, boncuklar, sikkeler, mezar stelleri, kandiller, çini ve seramikler gibi eşsiz kültür varlıkları ile oldu. Böylece müze artık tarihöncesinden 20. yüzyılın başına kadar uzanan bir koleksiyona sahipti. Bu arkeolojik eserleri sergilemek için Azaryan Yalısı'na komşu metruk bina satın alınıp restore edildi ve 1988 yılında müzeye eklendi. Binaya da Sevgi Gönül Binası adı verildi. Yine Vehbi Koç anlatıyor: "Rahmetli hanımın eski eser merakı herhalde Sevgi'ye geçmiş. Sevgi çocukluğunda annesiyle çok gezerdi, eski eser toplamak için yapılan bu gezintilerden etkilenmiş olmalı. Annesini kaybettiğimiz günden itibaren Sevgi, hem annesinin evine sahip çıktı hem de annesi hayattayken arzusu olan müzenin kurulması ve yaşatılması için canla başla uğraş verdi." Sevgi Gönül, vefat ettiği 2003 yılına kadar müzenin icra komitesi başkanı idi. Sevgi Hanım'ın vefatından sonra Ömer Koç icra komitesi başkanlığını devraldı.

Aslında Motif sergisinin fikir babası Teknik Üniversitesi profesörlerinden Turgut Saner. Yüksek lisans ve doktora öğrencileriyle bu motifleri incelemiş ve bir sergi yapılmasını önermiş. Sergi, çok farklı coğrafyalarda, çok farklı kültürlerde ve çok farklı çağlarda aynı motiflerin nasıl tekrar tekrar işlendiğini anlatması bakımından da ilginç.

Sergiyi, kurumda 32 seneyi deviren müze müdürü Hülya Bilgi ile gezdik. “Her zaman sergilerimizi müze koleksiyonumuz içinden belli temalarla seçerek yapıyorduk, ancak kırkıncı yılımız için motiflerin tarihsel sürecini göstermek istedik. 19 bin parçalık koleksiyonu tek tek değerlendirerek 466’sını seçtik” diyerek hem Türk İslam Eserleri hem de Arkeoloji bölümlerindeki eserlerin üzerindeki motifleri okuyarak Motif sergisini hazırladıklarını ve 5 ayrı bölüme ayırdıklarını anlattı. Yaşam ve Güç, Doğa, Figür, Düzen ve Uyum ve Mekân...

Yaşam ve gücü elde tutmak sadece dünyevi değil, ölümsüzlük ve ölümden sonraki yaşam da insan tutkuları arasında. Esas mesele dünyada olabildiğince uzun süre kalabilmek. Yaşam ve gücü ay, yıldız ve güneş motiflerinden, bunların ışınlarından, İslam dünyasındaki hilal, devlet armaları, sikke ve tuğralardan daha iyi ne temsil edebilir? Madeni ve seramik eserler, taş işçiliği ve deri ciltler, evrak çantaları, kemer tokaları üzerindeki Mührü Süleyman, çarkifelek, üç benekli çintemani ve peleng, bereket boynuzu (cornucopia), hayat ağacı, selvi ağacı, Osmanlı saltanat armaları gücü temsil eden motifler. Bu vitrinde Demir Çağı'ndan üzerinde müzik aletleri olan bir kemer tokası serginin en eski eseri.

Doğa bölümündeki motifler bitkiler, meyveler, yapraklar, lale, gül, karanfil, sümbül hatta çiçek sepetleri. Osmanlı saray kültüründe yemek sonrası yemiş, meyve sohbetlerini ve III Ahmed'in 1705'te Topkapı Sarayı'nda yaptırdığı yemiş odasını hatırlıyoruz. Çin bulutları, kaya ve dalgalar da porselenlerde, tekstilde en sık gördüğümüz motiflerden.

İnsan, hayvan ve efsanevi yaratık figürleri sadece Anadolu'da değil, Çin, Hint, İran, Arap kültürlerinde de yer alan motifler. Bir savaş sahnesi veya av sahnesi her dönemde işlenmiş. Figürlü ifadeler zaman zaman yasak getirilmiş olsa da arslanlar, kuşlar, keçiler sanat eserlerinin üzerindeki yerlerini her zaman korumuşlar.

Düzen, Uyum ve Mekân bölümlerinde geometrik desenler, lotus ve palmet gibi motifler askeri bir diziliş içinde sunuluyor ve cami, medrese, kervansaray, çadır ve hatta gemi gibi mekânların geometrik motifleri düzen ve uyum içersinde burularak, yuvarlanarak estetik bezemelere dönüyor. Bütün bu bölümlerde motiflerin adeta hem tarihi hem de uluslararası gezisini görebiliyoruz. Farklı

coğrafyalardan, hem Doğu'dan hem Batı'dan, farklı motifleri farklı eserler üzerinden izleyerek motiflerin sürekliliğini tespit ediyoruz. Bazı motiflerin anlamları her dönem aynı ama bazı motifler coğrafyadan coğrafyaya değişiyor. Bir bilmeceyi çözer gibi tek tek iz sürüyoruz...

Burada basılan katalogun estetiğinden ve albenisinden bahsetmeden geçemeyeceğim. Hülya Bilgi bu stilize edilmiş motiflere "vektörel çizim" diyor. Grafik tasarımcılar için yabancı bir terim değil herhalde. Motifler müthiş bir renk kompozisyonu üzerine stilize edilerek baskıya hazırlanmış. Kitapta 466 motif var ama vitrinlere 135'i konulabilmiş. Göremediğimiz motifleri her vitrinin önüne yerleştirilen dijital ekrana hafif bir dokunmayla çekebiliyoruz.

MÜZE TAŞINMAYA HAZIRLANIYOR

Sadberk Hanım Müzesi, Haliç Tershanesi'nin bulunduğu bölgeye taşınma hazırlıklarında. Arter'in de mimarı olan İngiliz Grimshaw Mimarlık ekibi binayı, Alman Brückner firması da sergi bölümlerini yapacak. Proje henüz çizim aşamasında. 2024 yılında bitmesini umuyorlar. Hülya Bilgi, içinde buldukları binanın 19'uncu yüzyılda yapılmış birinci derece tarihi bina olduğunu, korunması gerektiğini, mekânın çok dar olması dolayısıyla sergileme, depolama ve koruma koşullarının zor yerine getirildiğini, bir park yerinin bulunmadığını söylüyor. Tüm bu nedenlerle de ziyaretçi sayısı istenilen sayılara ulaşamıyor. Ben sergiyi gezmek için şehirden Sarıyer'e tam bir saat araba kullanmak zorunda kaldım. Azaryan Yalısı koleksiyonla şüphesiz uyum içerisinde ama fazla sayıda ziyaretçiyi de yakalayamıyor. Bu güzel mekândan taşınmak kaçınılmaz gözüküyor.